

Afet Yönetimi Politikalarında Sivil Toplum Kuruluşlarının Roller ve İşlevleri: Marmara Bölgesi Örneği

[The Roles and Functions of Non-Governmental Organizations in Disaster Management Policy: The Case of Marmara Region]

¹Göksel Öztürk, MSc, PhD¹; ²Assiye Aka, MSc, PhD²

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Çanakkale, Türkiye

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon, Yerel Yönetimler, Çanakkale, Türkiye

Sorumlu Yazar / Correspondence Address:

Göksel Öztürk

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Çanakkale, Türkiye

E-mail: gokselozturk@comu.edu.tr

Geliş tarihi / Received: 04.07.2023

Revizyon tarihi / Revised: 16.08.2023

Kabul tarihi / Accepted: 03.09.2023

Elektronik yayın tarihi: 26.09.2023

Online published

Anahtar Kelimeler / Keywords: Afet Yönetimi, Gönüllülük, Sivil Toplum Kuruluşu / Disaster Management, Non-Governmental Organization, Volunteering.

Kısaltmalar / Abbreviations: Sivil Toplum Kuruluşları (STK), Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP).

Künye / Cite this article as: Öztürk G, Aka A. The roles and functions of non-governmental organizations in disaster management policy: the case of Marmara region. *Emerg Aid Disaster Science*. 2023;3(2):31-37.

Not: Yayın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Copyright holder Journal of Emergency Aid and Disaster Science

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License. This is an open Access article which can be used if cited properly.

Özet

Giriş: Afetler ile mücadelede sivil toplum kuruluşları (STK) önemli rolde. Türkiye’de bütünlük afet yönetimi anlayışının ön plana çıkması ile birlikte koordinasyondan sorumlu olarak kurulan tek sorumlu kuruluş olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı sivil toplum kuruluşlarını afet yönetimi sistemine dahil etmiş ve birçok konuda sivil toplum kuruluşlarına görev ve sorumluluklar belirlemiştir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı, afet yönetimi sistemine dahil olan ve paydaş olarak görev alan sivil toplum kuruluşlarının rollerinin ve işlevlerinin incelenmesidir.

Yöntem: Sivil toplum kuruluşlarını incelenmesi için yapılandırılmış değerlendirme formu oluşturulmuş olup Marmara Bölgesi’ndeki toplam 40 sivil toplum kuruluşu değerlendirilmiştir. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘değerlendirme formu’ aracılığı ile doküman incelemesi yöntemiyle toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde nitel analiz tekniklerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanıldı.

Bulgular: İncelenen 40 STK’nın 18 tanesinin 1999 Marmara Depremleri sonrasında kurulduğu ve Marmara Bölgesi’ndeki STK’ların %25,3’ünün web sitesinin aktif olduğu görüldü. Araştırmanın diğer bulguları STK’ların amaç, hedef, alınan ve verilen eğitim, çalışma alanı, etkinlik, gelir durumu, ortaklık, proje, yayın, yetenek, desteklenen çalışmalar, iletişim kanalları, üyelikler, operasyonlar ve site yönlendirmeleri olmak üzere 16 tema altında verildi.

Sonuç: Bulgular ışığında sivil toplum kuruluşlarının afet yönetiminde rollerinin ve sorumluluk daha açık ve net olarak belirlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Abstract

Introduction: Non-governmental Organizations play an important role in the fight against disasters. With the integrated disaster management approach coming to the fore in Turkey, the Disaster and Emergency Management Presidency, as the only responsible institution established in charge of coordination, has included non-governmental organizations in the disaster management system and has determined duties and responsibilities for non-governmental organizations in many issues.

Purpose: The aim of this study is to examine the roles and functions of non-governmental organizations that are included in the disaster management system and take part as stakeholders.

Method: A semi-structured evaluation form was created to examine non-governmental organizations, and a total of 40 non-governmental organizations in the Marmara region were evaluated. The data were collected by the document review method through the 'evaluation form' developed by the researchers. Content analysis method, which is one of the qualitative analysis techniques, was used in the evaluation of the data.

Findings: It is seen that 18 of the 40 NGOs examined were established after the 1999 Marmara Earthquakes and that 25.3% of the NGOs in the Marmara region have active websites. Other findings of the research were given under 16 themes: purpose, target, training received and given, field of work, activity, income status, partnership, project, publication, talent, supported studies, communication channels, memberships, operations and site referrals.

Conclusions: In the light of the findings, it has emerged that the roles and responsibilities of non-governmental organizations in disaster management should be determined more clearly and clearly.

Afetler, toplumun kendi imkanlarıyla üstesinden gelemediği sosyal, çevresel ve ekonomik zararlar meydana getiren, hayatın doğal akışını aksatan veya kesintiye uğratan olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır (kaynak). Afetler toplum üzerinde yaralanma ve can kaybı başta olmak üzere halk sağlığı problemleri, ekonomik problemler, psikolojik problemler, sosyal ve çevresel bozulma gibi etkiler meydana getirmektedir.¹ Afet yönetimi afet öncesinde hazırlık ve zarar azaltma uygulamalarını, afet sırasında bireysel korunma uygulamalarını, afet olduktan sonra da müdahale ve yeniden inşa uygulamalarını içeren bütüncül bir yönetim anlayışı olarak karşımıza çıkmaktadır.² Afet yönetimi, afet zararlarının önlenmesi veya azaltılması amacıyla bütün kurum ve kuruluşlarının sahip olduğu kaynaklarının ve uygulamalarının koordineli bir şekilde yönetme ve yönetilme sürecini ifade etmektedir.³ Türkiye’de bütüncül afet yönetimi anlayışı benimsenmiş olup; bütüncül afet yönetiminin hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme olmak üzere dört temel evresi bulunmaktadır.⁴⁻⁶

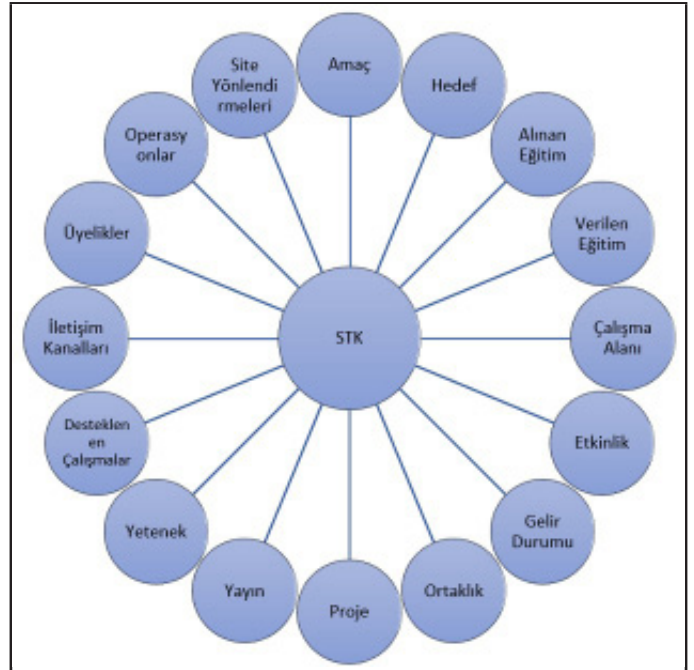
Afetler ile başarılı mücadele için uluslararası ve ulusal düzeyde gerçekleşen iş birliklerinin yanında resmî kurumlar, özel sektörlerin ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’ların birlikte hareket edebilmesi önem arz etmektedir. Özellikle ulusal düzeyde kaynakların yetersiz ve eksik kaldığı noktada STK’lar önemli bir kaynak oluşturmaktadırlar. Afet yönetiminde yeni anlayış doğrultusunda yönetim kavramının ön plana çıkmasıyla birlikte STK’lar faaliyetleri ve kapasiteleri ile daha çok afet yönetiminin içinde yer almaktadırlar.⁷ Son zamanlarda STK’lar hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme gibi afet yönetiminin her aşamasında aktif bir şekilde rol alabilmektedirler. Devletler yetersiz kaldıkları afetler için gönüllülük kapsamında faaliyet gösteren STK’ları ihtiyaç duyulan çalışmalar için kullanması gerekebilmektedir. Bu durumdan dolayı STK’ların rolleri ve yapacağı çalışmalar önceden belirlenmiş, kamu kurumları ile bağlantılı ve iş birliği oluşturulmuş ortak bir anlayış içerisinde tanımlanmış afet yönetimi çerçevesinde eşgüdümünün gerçekleştirilmesi önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸

Afet sonrası yapılacak çalışmaları ve uygulamaları içeren Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) incelendiğinde STK’ların önemli çalışmalarda çözüm ortağı olarak görevlendirildikleri görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının arama ve kurtarma, barınma, acil yardım hizmetleri, beslenme tahliye, psikolojik destek gibi birçok önemli konuda resmi kurum ve kuruluşlarının yanında çözüm destek grupları olarak TAMP’ta planlamaya dahil edildikleri görülmektedir.⁹ Bu çalışmanın amacı, afet yönetimi sistemine dahil olan ve paydaş olarak görev alan sivil toplum kuruluşlarının rollerinin ve işlevlerinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Araştırmanın türü

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanıldı. Bu bağlamda çalışmada STK’ların amaç, hedef, alınan ve verilen eğitim, çalışma alanı, etkinlik, gelir durumu, ortaklık, proje, yayın, yetenek, desteklenen çalışmalar, iletişim kanalları, üyelikler, operasyonlar ve site yönlendirmeleri olmak üzere 16 tema altında incelendi (Şekil 1).

Şekil 1. Araştırmanın modeli

Araştırmanın evreni ve örneklemi

Araştırmanın evreni, insani yardım faaliyet alanında çalışan Sivil Toplum İlişkileri Genel Müdürlüğüne bağlı, merkezi Marmara Bölgesi olan 158 sivil toplum kuruluşundan oluşmaktadır (www.siviltoplum.gov.tr). Örnekleme olarak ise insani yardım alt alanını içeren acil durum, arama-kurtarma ve ilk yardım faaliyet alanlarında internet siteleri aktif olan 40 sivil toplum kuruluşu oluşturulmuştur.

Verilerin toplanması

Bu çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘değerlendirme formu’ aracılığı ile doküman incelemesi yöntemiyle toplandı. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır.¹⁰ Değerlendirme formunun içeriğinde STK’ların amaçları, hedefleri, üyelikleri, çalışma alanları, yetenekleri, etkinlik ve faaliyetleri, operasyonlar, alınan ve verilen eğitimleri, projeleri, ortaklıkları, gelir durumları, iletişim kanalları, raporları ve yayınları, site yönlendirmeleri ve desteklenen çalışmalar başlıkları yer aldı.

Verilerin analizi

Bu çalışmanın analizinde nitel analiz tekniklerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanıldı. İçerik analizi nitel araştırma yöntemi olarak var olanı tanımlamayı hedefleyen betimleyici bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹ İçerik analizi tekniklerinin ortak noktası olarak çıkarım esasına dayanması görülmektedir.¹² Sonuçlar ‘n’ ile verildi.

BULGULAR

Bu çalışmada Marmara Bölgesindeki 40 STK’nın web siteleri bütüncül afet yönetimi sisteminin aşamalarındaki çalışmalarını ve uygulamalarını tespit etmek amacıyla incelendi. İncelenen 40 STK’nın 18 tanesinin Marmara depremlerinin sonrasında kurulduğu ve aktif web sitesine sahip bu STK’ların Marmara bölgesindeki STK’lar içindeki oranının %25,3’e karşılık geldiği görülmektedir. Araştırmadan elde edilen diğer bulgular 16 alt tema üzerinden verildi.

STK'ların amaç ve hedefleri

STK'ların amaç ve hedef temaları altında belirlenen alt boyutlarda gerçekleştirdikleri faaliyetleri Tablo 1'de verildi. Buna göre STK'ların amaçları arasına sırasıyla hazırlık (n=28), müdahale (n=24), zarar azaltma (n=19) ve iyileştirmeyi (n=17) dahil ettiği görüldü. STK'ların hedeflerinin ise risk (n=40), kriz (n=23) ve tanınırlık (n=15) dahil olmak üzere üç alt boyutta verildiği belirlendi (Tablo 1).

STK'ların tanıtıcı özellikleri

Model çerçevesinde STK'ların üyelik durumları, çalışma alanları, yetenekleri, iletişim alanları, ortaklıkları, gelir durumları ve site yönlendirmelerine ilişkin temalarda belirlenen alt boyutlara ilişkin bulgular bu bölümde ele alındı. Buna göre 9 STK'nın 9 farklı ulusal ve uluslararası kuruluşa üye olduğu, çalışma alanları olarak en sık eğitim (n=25), risk azaltma (n=24) ve arama kurtarma (n=23) da çalıştıkları görüldü. STK'ların yetenekleri arasında, en sık eğitim (n=25), arama kurtarma (n=19), bağış (n=18) ve medikal müdahalenin (n=18) yer aldığı belirlendi. STK'ların iletişim kanalları olarak sıklıkla Twitter (n=24), Facebook (n=25) ve Youtube (+) (n=15) kullandıkları; ayrıca site yönlendirmeleri olarak en sık bağışlar (n=17), iletişim kanalları (n=12) ve yayınlar/projelere (n=10) yönlendirme yaptıkları saptandı. Ayrıca STK'ların en sık diğer sivil toplum kuruluşları (n=16), belediyeler (n=10) ve eğitim kurumları (üniversiteler) (n=10) ile iş birliği yaptıkları ve bağışlar (n=31), üye aidatları (n=20) ve bilimsel ve sosyal faaliyetler (n=17) aracılığı ile kendilerine gelir sağladıkları görüldü (Tablo 2).

STK'ların gerçekleştirdiği etkinlik, eğitim ve operasyonlar

STK'ların gerçekleştirdikleri etkinlikler, eğitimler ve operasyonlar Tablo 3'te yer aldı. Buna göre STK'ların en sık gerçekleştirdikleri etkinlik ve faaliyetler arasında; kampanyalar düzenlemek (n=24), kurslar (n=22) ve insani yardımların (n=21) yer aldığı belirlendi. STK'ların aldıkları eğitimler ise en sık kurtarma (n=6), haritalama (n=4), ilk yardım (n=4), güvenli yaşam (n=4) ve arama (n=4); verdikleri eğitimler ise ilk yardım (n=21), hafif-orta-ağır arama kurtarma (n=19) ve temel afet bilinci (n=18) eğitimleridir.

STK'ların gerçekleştirdiği diğer faaliyetler Tablo 4'te verildi. Buna göre STK'ların en sık hazırlık/bilinç/egitim projeleri (n=18) gerçekleştirdikleri; en sık kitap/kitapçık (n=11) yayınladıkları ve en sık eğitim (n=9) çalışmalarına destek verdikleri belirlendi.

Tablo 1. STK'ların amaç ve hedef temaları altında belirlenen alt boyutlarda gerçekleştirdikleri faaliyetler

Temalar	Alt temalar	Gerçekleştirilen faaliyetler	n
Amaçlar	Zarar Azaltma (n=19)	Kapasite Artırımı Sağlamak	14
		Bilgilendirme	9
		Risk Azaltma	7
	Hazırlık (n=28)	Politika Oluşturma	3
		Afet Eğitimi Düzenlemek	16
		Etkilerden Korunmak	12
		Gönüllü Katılım Sağlamak	11
		İş birliği Yapmak	9
	Müdahale (n=24)	Kamu Bilgilendirmesi Yapmak	9
		Tatbikat Tasarlamak	4
		Etkinlik Düzenlemek	3
		Arama/Kurtarma Yapmak	17
		Medikal Müdahale Gerçekleştirmek	7
		Ekipman Kullanmak	6
		Çevre Güvenliği Sağlamak	5
	İyileştirme (n=17)	Haberleşme Gerçekleştirmek	4
		Tahliye Uygulamak	3
İhtiyaç belirleme		14	
Kaynak oluşturma		7	
Hedef	Risk (n=40)	Eğitim	40
		Kapasite Arttırmak	23
		Risk Azaltmak	15
		Bilinç Oluşturmak	7
		İş birliği Yapmak	7
	Kriz (n=23)	Korunma	3
		Yardım Çalışmaları	12
		Müdahale Etmek	11
		Tahliye	3
		Afet Haberleşmesi	2
		Tanınilık (n=15)	-

TARTIŞMA

STK'ların bütünlükli afet yönetimi sisteminin tüm aşamalarında başarılı görev alabilmeleri için organizasyonlarını, çalışmalarını ve uygulamalarını bu doğrultuda planlamaları önem taşımaktadır. Çalışma kapsamında incelenen afet alanındaki STK'ların aktif web site oranı %25,3 ve 40 STK olarak bulunmuştur. Adjei (2016) çalışmasında; Ganada-ki STK'ların değerlendirilmesinde %69,6'sının web sitesine sahip olduğunu ifade etmiştir.¹³ Türkiye'deki oranın düşük olduğu dikkat çekmektedir. STK'ların faaliyetlerini duyurabilmeleri açısından aktif web sitelerine sahip olmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada ayrıca STK'ların daha çok bölgeyi olumsuz etkileyen Marmara depremleri sonrası kuruldukları görülmektedir. Moroto ve arkadaşlarının 2018 yılında gerçekleştirdikleri çalışmalarında Bangladeş'teki STK'ların güney bölgelerin siklonlardan etkilenmesi yüzünden o noktalara ağırlık verdiklerini, maruziyet yaşanan bölgelerde STK yoğunluğunun daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁴ Çalışma sonuçları literatür ile benzerlik gösterdiği görülmekle birlikte STK'larının yaşanan olumsuz deneyimler sonucunda kurulduğu dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada STK'ların amaçları arasına sırasıyla en fazla hazırlık, müdahale, zarar azaltma ve iyileştirmeyi; hedefleri arasına ise risk, kriz ve tanınırlığı dahil ettikleri görüldü.

Tablo 2. STK'ların çeşitli özellikleri (n=40)

Temalar	Alt Boyutlar	n	Temalar	Alt Boyutlar	n
Üyelik Durumları	Uluslararası Arama Kurtarma	1	Ortaklıklar	Sivil Toplum Kuruluşları	16
	Danışma Grubu (İnsarag)			Belediyeler	10
	Ulusal Gönüllülük Komitesi	1		Eğitim Kurumları (Üniversiteler)	10
	IDERN (International Doctoral Education Research Network)	1		AFAD	6
	Sivil Toplum Afet Platformu	1		Vali/Kaymakam/Muhtar	6
	UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)	1		Özel Şirketler	6
	OCHA (Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi)	1		Uluslararası Kuruluşlar	5
	BM (Birleşmiş Milletler)	1		Müftülükler	2
	AKDF (Arama ve Kurtarma Dernekleri Federasyonu)	1		Bakanlıklar	2
Çalışma alanları	Eğitim	25	Gelir Durumları	Bağışlar	31
	Risk Azaltma	24		Üye Aidatları	20
	Arama Kurtarma	23		Bilimsel ve Sosyal Faaliyetler	17
	Bağış	22		İşletme Gelirleri	14
	Meslek Örgütü	16		Kamu Desteği	11
	Etkinlik Düzenleme	7		Sponsorluk	11
	Lojistik	6		Mal Varlığı	10
	Ticari Faaliyet	5		Ortaklıklar	7
	Göç ve Mülteci İşlemleri	1		Hibe	7
			Devlet Tahvili/Banka Faizi	5	
Yetenekleri	Eğitim	25	Site Yönlendirmeleri	Bağış	17
	Arama Kurtarma	19		İletişim Kanalları	12
	Bağış	18		Yayınlar/Projeler	10
	Medikal Müdahale	18		Faaliyet Etkinlikler	9
	Lojistik	9		Haberler	8
	Planlama	8		Diğer STK'lar	7
	Proje	8		Reklam	2
	Danışmak	3		Temsilcilikler	1
	Haberleşme	3			
İletişim Kanalları	Twitter	24			
	Facebook	24			
	Youtube (+)	15			
	Instagram	12			
	Çağrı Merkezi	6			
	TV	3			
	Tumblr	3			
	Whatsapp	2			
	Telsiz Kodu	1			

Adjei (2016) gerçekleştirdiği çalışmada, Ganada sivil toplum kuruluşlarının insani yardım, nüfus ve sağlık konularının ön plana çıktığı çalışma alanları tespit etmiştir.¹³ Bu çalışmada ise STK'ların çalışma gösterdikleri alanlarda yoğunluğu eğitim, risk azaltma ve arama kurtarmaya verdikleri görülmektedir. Bu çalışmaların kapsamını hazırlık ve zarar azaltma çalışmalarında oluşturdukları için afet yönetimine risk yönetimi bağlamında daha çok destek oldukları ön plana çıkmaktadır.

Literatürde sivil toplum kuruluşlarının gelirlerini iyi yönetmelerini, ulusal ve uluslararası resmi ya da özel kuruluşlarla iş birliği konusunda kendilerini geliştirmelerini, diğer sivil

toplum kuruluşları ile iletişimlerinin iyi yönetilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.¹⁵ Mevcut çalışmada STK'ların diğer kurumlarla iş birliği konusunda özellikle sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve üniversitelerin ön plana çıktığı görüldü.

Sivil toplum kuruluşlarının amaçlarına ulaşabilmeleri için iletişim kanallarını ve teknolojiyi etkili bir şekilde kullanmaları gerekmektedir.¹⁵ Bu çalışmada STK'ların iletişim aracı olarak en çok sosyal medya kanalı olan Twitter, Facebook ve Youtube kullandıkları; ayrıca site yönlendirmeleri olarak en sık bağışlar, iletişim kanalları ve yayınlar/projelere yönlendirme yaptıkları belirlendi. Yavuz ve Kaynar tarafından 2015 yılın-

Tablo 3. STK'ların gerçekleştirdiği etkinlik, eğitim ve operasyonlar

Temalar	Alt Boyutlar	n	Temalar	Alt Boyutlar	n
Etkinlikler ve Faaliyetler	Kampanya Düzenlemek	24	Operasyonlar- Tecrübeler (Yer Alman Ulusal/ Uluslararası Afetler, Tatbikatlar ve Görevleri)	Deprem	13
	Kurs	22		Sel	8
	İnsani Yardım	21		Yangın	5
	Ar-Ge	17		Trafik Kazası	5
	Doğa Sporları	9		Arazide Kayıp Arama	5
	Tatbikat	9		Helikopter Kazası	4
	Kar Faaliyeti	8		Maden Kazası	3
	Kurban	6		Boğulma	3
	Rehabilitasyon Faaliyetleri	6		Kar Arama Kurtarma	2
	Kampplar	6			
Planlama Destek	5				
Alman Eğitimler (Ayrıntılı Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi Aşamaları)	Kurtarma	6	Verilen Eğitimler	İlk Yardım	21
	Haritalama	4		Hafif-Ağır Arama Kurtarma	19
	İlk Yardım	4		Temel Afet Bilinci	18
	Güvenli Yaşam	4		Yangın Güvenliği	14
	Arama	4		Plan Hazırlama	9
	Dalış	3		Afet Gönüllülüğü	7
	Taşıma Teknikleri	3		Liderlik	7
	Yangın	3		Kişisel Koruyucu Ekipman	7
	İp Teknikleri	3		Temel Yapı Bilgisi	6
	Ekipman	2		İp Eğitimi	6
	Psikolojik İlk Yardım	1		Amatör Telsizcilik	5
	Eğitim Almayanlar	32		Dalış	4
				KBRN-E	4
				Afet Psikolojisi	3
		Dernek Tanıtımı	1		

Tablo 4. STK'ların gerçekleştirdiği diğer faaliyetler

Temalar	Alt Boyutlar	n	Temalar	Alt Boyutlar	n
Projeler	Hazırlık/Bilinç/Eğitim Projeleri	18	Yayımlar	Kitap/ kitapçık	11
	Sosyal Sorumluluk Projeleri	11		E- Bülten	6
	Hassas Gruplara Yönelik Projeler	8		Faaliyet Raporları	6
	Teknoloji Tabanlı Projeler	5		Video/ Animasyon	4
	Uluslararası Projeler	4		Mevzuat	3
	İklim Değişikliğinde İlişkin Projeler	3			
Desteklenen Çalışmalar	Eğitim	9			
	Sosyal Etkinlikler	6			
	Seminer Sempozyum Panel	5			
	Projeler	2			
	Kitaplar ve Yayımlar	2			

da gerçekleştirilen çalışmada STK'ların kitle iletişim araçları kullanarak kendilerine stratejik bir fayda üzerine kamuoyu oluşturduklarını ifade etmişlerdir.¹⁶ Seyfi ve Soydaş'ın 2014 yılında yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, sivil toplum kuruluşlarının iletişim aracı olarak sosyal medya kullanarak halkla ilişkiler konusunda çok geniş kitlelere ulaştıkları sonucuna varmışlardır.¹⁷ Adjei, 2016 yılında Ganada gerçekleştirdikleri çalışmada Facebook'un %100, Youtube'un %54,3,

Twitter'ın %21,7 sivil toplum kuruluşları tarafından en çok kullanılan sosyal medya araçları olduklarını tespit etmişlerdir.¹³ Bu çalışmada STK'ların iletişim Twitter, Facebook, Youtube ve Instagram'ın yoğun olarak ön plana çıkması açısından diğer çalışmalar ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca Seyfi ve Soydaş'ın (2014) çalışmasında, sivil toplum kuruluşlarının insan gücü oluşturma ve gelir yaratma konusunda yaşadıkları sıkıntıların ön plana çıktığı görülmüştür.¹⁷ Mev-

cut çalışmanın bulgularına göre incelenen STK'ların benzer sorunlardan dolayı özellikler site yönlendirmelerinde bağış gelirlerine odaklandığı tespit edilmiştir.

STK'ların afete karışın hazırlıklı olması konusunda gerçekleştirdikleri eğitimler halkı afetlere karşı bilinçli hale getirmektedir. Bu kapsamda mevcut çalışmada STK'ların en sık eğitim, risk azaltma ve arama kurtarma alanlarında çalıştıkları görüldü. İncelenen STK'ların afet konusunda bilinçlendirme konusunda afet yönetiminin hazırlık aşamasına katkı verdikleri görülmektedir. Kahraman ve Tamer tarafından 2016 yılında gerçekleştirilen çalışmada sivil toplum kuruluşlarının resmî kurumların sosyal yardım, çevre ve kültürel faaliyetler, eğitimi çalışmaları ve sağlık alanlarında başarılı uygulamalar gerçekleştirerek hem problemlere yönelik çözüm ortağı hem de katkılarıyla katılımcılığa, demokratikleşmeye ve bölgesel kalkınmaya yönelik hizmet verdiklerini ortaya koymuşlardır.¹⁸ Bu çalışmanın bulguları ışığında STK'ların benzer özellikte zarar azaltma ve hazırlık aşamalarında gerçekleştirmiş oldukları eğitim ve proje faaliyetleri ile olası afetlerin etkilerini azaltma yönünde uygulamalar yaptıkları görülmüştür.

Bu çalışmada STK'ların ulusal olarak deprem ve sel, yerel olarak yangın, kayıp ve kaza konularında afet tecrübesi yaşadıkları görülmektedir fakat eğitim konusunda STK'lara bakıldığında yoğun bir faaliyet olmadığı görülmektedir. Alınan eğitimlerin içeriğinde ise kurtarma, ilkyardım, harita ve arama konularının başı çektiği görülmektedir. Sonuç olarak bakıldığında incelenen STK'lar aldıkları eğitim açısından risk yönetimine verdikleri eğitim açısından ise kriz yönetimine eğilim gösterdikleri ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada STK'ların en sık hazırlık/bilinç/eğitim projelerini gerçekleştirdikleri; kitap/kitapçık yayınladıkları ve eğitim çalışmalarına destek verdikleri belirlendi. Tüz ve arkadaşlarının (2016) çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarının Avrupa Birliği fonları ile ulusal veya ulusal proje yaptıklarını gözlemlemiştir.¹⁹ Bu çalışma sonuçlarına göre incelenen STK'ların 63 tanesinin ulusal, 28 tanesinin ise ulusal projeler gerçekleştirdiklerini tespit etmişlerdir. Benson ve arkadaşlarının 2001 yılında Birleşik Krallık'ta yürüttükleri çalışmada görüşme gerçekleştirdikleri sivil toplum kuruluşlarının afet risk yönetimi kapsamında 75 adet proje gerçekleştirdiklerini, kuraklık, beslenme, eğitim ve afet sonrası kurtarma, kaynak oluşturma konularında ise 30 proje gerçekleştirdiklerini tespit etmişlerdir.²⁰ Bu çalışmanın bulguları ışığında projeler bakımından STK'ların hazırlık çalışmalarına, sosyal sorumluluk ve dezavantajlı guruplara yönelik konulara yöneldikleri belirlenmiştir. Bu projelerin içeriklerine bakıldığında hazırlık ve zarar azaltma konusuna önem verdikleri görülmektedir.

Bu çalışma, STK'ların afetlerle ilgili rollerini ve işlevlerini inceleyen sınırlı çalışmadan bir tanesidir. Çalışmanın STK'ların farkındalık seviyelerine olumlu etki edeceği düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışma sadece Marmara Bölgesinde yer alan STK'ları ele aldığı için sadece Marmara Bölgesine genellenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sivil toplum kuruluşları afetler ile mücadele açısından önemli bir kilit noktayı oluşturmaktadırlar. Bu bakımdan STK'ların afetler konusunda ne düzeyde oldukları önem arz etmektedir. Bu çalışmada da 40 STK'nın web siteleri bütünlük afet yönetimi sisteminin dinamikleri kapsamında incelenerek afet yönetimine verecekleri katkı noktasında bulgular ortaya konmuştur. Bu kapsamda incelenen STK'ların yaklaşık yarısının Marmara Depremlerinin ardından kurulduğu ancak web sitelerini aktif kullanmadıkları göze çarpmaktadır. STK'ların bütünlük afet yönetimi kapsamında hazırlık ve müdahale aşamalarını kendilerine amaç edindikleri görülmektedir. STK'ların bu kapsamda hazırlık aşamasına dair afet eğitimi ve gönüllülüğü, zarar azaltma aşamasında kapasite arttırımını, müdahale aşamasında arama-kurtar çalışmalarını, iyileştirme aşamasında da ihtiyaç belirleme çalışmalarını ön plana çıkardıkları görülmektedir. Ayrıca hedeflerine göre STK'lara baktığımızda uzun vadede hedef olarak risk yönetimi ön plana çıkmaktadır.

Bulgular STK'ların yoğunlukla eğitim, risk azaltma, arama kurtarma ve bağış organizasyonlarında çalışma alanı bulduklarını ortaya koymaktadır. Bu durumu Bütünlük afet yönetimi kapsamında değerlendirdiğimizde STK'ların hazırlık ve zarar azaltma aşamalarına destek vererek risk yönetimine katkı sundukları ortaya çıkmaktadır. Sahip oldukları yeteneklerine baktığımızda eğitim, arama- kurtarma, tıbbi müdahale gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bakımdan da yeteneklerini oluşturmada ve geliştirmede kriz yönetimi odaklı yaptıkları ortaya çıkmaktadır. STK'ların aldığı eğitimlerin arama-kurtarma, ilk yardım, haritalama gibi afet sonrası yapılacak çalışmalara odaklandığı görülmektedir. Yetenekleri kapsamında verdikleri eğitimleri değerlendirdiğimizde ise temel afet bilinci, ilk yardım, yangın güvenliği ve planlama eğitimleri gibi çalışma konuları ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda STK'ların hem afet öncesinde hem de afet sonrasındaki uygulamaları yönelik eğitim kapasiteleri oluşturdukları görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının afet yönetimi sürecine katkı sağladığı diğer noktaların da halkı afetlere korumak için hazırladıkları kitapçık, e-bülten gibi yayınlar olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca düzenledikleri etkinlikler ve faaliyetler kapsamında verilen bilinçlendirme kursları, insani yardım organizasyonları da toplumu afetlere karşı hazır hale getirmektedir. Bu kapsamda da STK'ların etkinlik ve faaliyetlerini bütünlük afet yönetiminin özellikle hazırlık ve iyileştirme evrelerine yönelik yoğunlaştırdıkları görülmektedir.

Afetler ile önemli bir konu olan afet yaşama tecrübesinde ise yaşanan olayların daha çok ulusal ve yerel düzeyde kaldığı ortaya çıkmaktadır. Edinilen tecrübe alanlarında deprem, sel ve yangın olaylarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu tecrübelerin ulusal ve yerel düzeyde kalmasının ise STK'ların ulusları anlamda üyeliklerinin ve faaliyetlerinin çok az olmasının etkilediği görülmektedir. STK'lar afetler ile mücadele için doğru çalışmaları gerçekleştirmek adına gönüllü olarak hizmet veren guruplar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Bu kapsamda STK'ların afet yönetiminde daha başarılı ve

etkin faaliyet gösterebilmeleri için kendileri için açık ve net misyon ve vizyon belirlemeleri gerekmektedir. Alınan eğitimlerin afet yönetiminin tüm süreçlerini içermeli, eğitimlerin yetenekler doğrultusunda kapasite arttırmaya yönelik olması gerekmektedir. STK'ların afetler ve acil durumlar için rolleri açık ve net bir şekilde belirlenmelidir. Bu noktada tüm STK'ların eğitim çalışmaları ile akredite olmaları ve süreçte katılım noktasında dahil edilmeleri gerekmektedir. STK'ların yeteneklerine göre afet öncesi ve sonrası yapacakları görevleri net bir şekilde bilmeleri gerekmektedir. Bu süreçte kamu ile iş birliklerini arttırmaları ve planlama sürecine dış paydaş olarak dahil olmaları gerekmektedir. Son olarak da afete hazır toplum için STK'ların düzenledikleri proje ve eğitimlerin arttırılması, sürdürülebilirlik adına gelir kaynaklarını arttırmaları ayrıca organizasyon yapısı olarak şeffaf ve hesap verebilir yapıda olmaları gerekmektedir.

Etik

Etik komite onayı: Yok.

Bilgilendirilmiş onay: Yok.

Akran İncelemesi

İç ve dış inceleme yapılmıştır.

Yazarların Katkısı

Çalışma konsepti ve literatür araştırması: GÖ, AA; Veri analizi ve yorumlaması: GÖ; Veri toplama: GÖ; Yazım: GÖ, AA; Kritik revizyon: GÖ, AA.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Finansman

Herhangi bir kurumdan fon desteği alınarak yapılmamıştır.

KAYNAKLAR

1. UNISDR. UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction; 2009. <https://www.undrr.org/publication/2009-unisdr-terminology-disaster-risk-reduction>
2. Tercan B. Türkiye'de Afet Politikaları ve Kentsel Dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*. 2018;3(5):63-74.
3. Uzunçubuk L. Doğal Afetlerin Kentsel ve Bölgesel Planlamada Yeri. *Jeodezi ve Jeoinformasyon Dergisi*. 2009;101:18-27.
4. Balamir M. Local Administration and Risk Management, 2004. <http://docplayer.net/41867974-Local-administration-and-risk-management.html>.
5. Yücel G. Depremden Fiziksel ve Sosyal Etkilenebilirlik Değerlendirme Modeli: Avcılar Örneği, Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2009.
6. Özmen B, Özden T. Türkiye'nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi*
7. Yavaşoğlu F. Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri. 3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı. İzmir, Türkiye, 14 - 16 Ekim 2015
8. Kaya M. Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi SBE, Ankara 2013.
9. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013.
10. Şimşek H. Methodical Problem in the Researches of Educational History. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*. 2009;42(1):33-52.
11. Bayram M. Elektronik Ticarete Web Site Tasarımının Önemi: Türkiye Otel Web Sitelerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2008.
12. Bilgin N. Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar, Ankara: Siyasal Kitabevi;2006.
13. Adjei DKA, Annor-Frempong F, Bosompem M. Use of Social Networking Websites among NGOs in the Greater Accra Region of Ghana. *Public Relations Review*. 2016;42(5):920-928.
14. Moroto H, Sakamoto M, Ahmed T. Possible Factors Influencing NGOs' Project Locations for Disaster Management in Bangladesh. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2018;27:248-264.
15. Dinçay İ. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2016;5(2):331-346.
16. Yavuz C, Kaynar İ. Kamuoyu Oluşumunda Stratejik Bir Araç Olarak Sivil Toplum Kuruluşları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2015;4(2):183-196.
17. Seyfi M, Soydaş AU. Sivil toplum kuruluşlarında hikâyeleştirme. *Marmara İletişim Dergisi*. 2014;22:163-182.
18. Kahraman M, Tamer M. Bölgesel Kalkınmada Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. *International Journal of Academic Values Studies*. 2016;4:170-178.
19. Tüz M, Çüçen AK, Akçağlar S. Bursa'da Bilim ve Teknolojide Sürdürülebilir Projeler Üreten Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Arası Diyaloğun Geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2016;17(30):111-132.
20. Benson C, Twigg J, Myers M. NGO Initiatives in Risk Reduction: An Overview. *Disasters*. 2001;25(3):199-215.